

JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISEHDOTUKSET KAUPAN TULEVAISUUSSELONTEON LUKULUONNOKSIIN 3-8, LUONNOS/TEM 8.11.2021

- Asiakirjaan kerätty yhteenvedoksi/koontina selonteon luonnosversiosta 8.11.2021.

3 KULUTTAJAKÄYTTÄYTYMINEN JA ASIAKASLÄHTÖISYYS

Johtopäätös 1. Kaupan alalla liikkuu dataa paljon sekä sisäisessä että ulkoisessa käytössä. EU:ssa edistetään avointa datataloutta, jossa on keskeistä reiluuus ja ihmiskeskeisyys (avoin data). Myös Suomen on tärkeää edistää avointa datataloutta kansallisesti ja EU-tasolla.

Tulevaisuudessa Suomi on reilun ja ihmiskeskeisen datatalouden edelläkävijä kaupan toimialalla. Kuluttajille tämä tarkoittaa nykyistä parempia edellytyksiä avoimen datan käyttöön, mikä edistää luottamusta markkinoilla (asiakaslähtöisyys-kuluttajan valta-vaikuttaminen). Kaupalle yrityksenä avoimen data käyttö tuo kilpailuetua. Reilulla ja ihmiskeskeisellä datataloudella kauppa luo kuluttajalle valinta-arkkitehtuurin, josta kuluttaja voi tehdä valintojaan selkeään ja läpinäkyvään tietoon perustuen saaden myös tarvitsemansa tiedot (avoin data), kuten myös hyödyntää omaa dataansa (My Data).

Kehittämis ehdotus 1. Edistetään reilua ja ihmiskeskeistä datataloutta kansallisesti ja EU:ssa. Edistetään kansallisesti ja vaikutetaan EU-tasolla datan avoimuuteen (avoin data) perustuvaa lähestymistapaa kaupan toimialalla, myös oman datan (My Data) käytössä. Selvitetään mahdolliset datatalouden edistämiseen liittyvät kansalliset säädöstarpeet kaupan alalla huomioiden, että datatalous edellyttää luottamusta ja riittävän tietoturvan varmistamista.

4 KAUPAN ALAN TYÖLLISYYS, OSAAMINEN JA KOULUTUS

Johtopäätös 2. Kaupan alalla osaamistarpeet ja työvoiman rakenteet ovat muuttuneet ja muuttuvat yhä voimakkaasti. Kehitystä vauhdittavat muun muassa automatisaatio, robotiikka, verkkokauppa, miehittämättömät myymälät ja maksutapojen muutokset. Kaupan aukioloaikojen vapautumisen, verkkokaupan ja monikanavaisen kaupan myötä (24/7/365) kauppa on avoinna kaiken aikaa. Tämä haastaa kaupan alan yrityksiä uudistamaan liiketoimintamallejaan sekä sisäistä että ulkoista toimintaansa (kuten asiakaspalvelu, asiakashankinta, tiedolla johtaminen, logistiikka, alustatalous).

Muutoskehityksen seurauksena kaupan toimialan työvoiman absoluuttinen määrä (=työvoiman kysyntä) vähenee erityisesti alemman koulutusasteen tehtävistä, kun taas ammatillisen tason ja korkeakoulutettujen osaajien tarve lisääntyy. Kaupan alalle syntyy myös uusia työtehtäviä ja uusia osaamistarpeita, joihin vastataan uudistamalla koulutussisältöjä sekä edistämällä työikäisen väestön jatkuvaa oppimista (työvoiman osaamistasovaatimuksen kasvu). Kaupan alan työvoiman ja osaamisen tarpeiden sekä koulutuksen uudistamisessa tarvitaan eri hallinnon alojen ennakoitua kehityksen lyhyt, keskipitkä ja pitkä aikajänne huomioiden.

Tulevaisuudessa kaupan alan työtehtävät ja työnkuvat ovat muuttuneet nykyisestä kaupan uusiutumisen myötä. Keskeisimpiä muutosvoimina ovat digitalisaatio, globaali kauppa ja kuluttajakäyttäytymisen muutokset. Kaupan alan koulutus vastaa kaupan alan osaamistarpeisiin perus- ja jatkokoulutuksessa sekä työssä oppimisessa. Jatkovaa oppimista ja työuralla etenemistä sekä tarjotun työn vastaanottamista tuetaan.

Kehittämis ehdotus 2. Uudistetaan kaupan alan ammatillista koulutusta ja korkeakoulutusta sekä ammattitutkintoja ja erityisammattitutkintoja vastaamaan alan tarpeita perus- ja jatkokoulutuksessa sekä työssä oppimisessa, myös tarvelähtöisiä oppimispolkuja luoden (kuten uusi johtamisosaaminen, uudet teknologiat, digitaalinen kauppa, sisältäen esimerkiksi seuraavia sisältöjä: monikanavaisen kaupan strategiatyö, kaupan tekeminen verkossa, kiertotalous, asiakashankinta, kasvuhakkerointi, data-analytiikka, tiedolla johtaminen, brändijohtaminen, logistiikka, monikanavaisuus,

alustat sekä jakamis- ja elämystalous). **Uudistustyössä arvioidaan ja tehdään tarvittavat säädösmuutokset.**

Uudistustyö tehdään selvittämällä kaupan alan osaamisen ja koulutuksen erikoistarpeet toimialan rakennemuutoksessa, tulevaa ennakoiden yhdessä alan yritysten kanssa. Työvoiman saannin kannalta tulee varmistaa riittävä osaaminen työvoima- ja osaamistarpeiden ennakoinnissa. Koulutustarpeiden osalta pyritään mahdollisimman tarkasti analysoimaan sekä lyhyen että pidemmän aikavälin osaamistarpeita kaupan alalla ja toimialoilla, jotka ovat vahvasti kytkettyneitä kaupan alaan ja sen kehitykseen (kuten logistiikka).

Kehittämisehdotus 3. Luodaan ja otetaan käyttöön taloudellinen kannustinmalli kaupan alan yritysten työntekijöiden täydennys- ja jatkokoulutuksesta aiheutuvien kustannusten osittaiseksi korvaamiseksi yrityksille ja työntekijöille siten, että ne tukevat jatkuvaa oppimista ja työuralla etenemistä, kuten myös tarjotun työn vastaanottamista. Mallia luotaessa erityinen huomio tulee kiinnittää digitaalisten taitojen edistämiseen (erityisesti aliedustetuissa ryhmissä) sekä kaupan alan kasvuedellytysten tukemiseen ja kansainvälistymiseen (esim. korkeakoulujen täydennyskoulutukset).

Johtopäätös 3. Suomi kärsii jo tällä hetkellä kaupan alalla osaajapulasta, johon pyritään vastaamaan kansallisen työvoiman lisäksi kansainvälisten osaajien houkuttelulla ja rekrytoimisella. Osaajapula sekä suomalaisen työelämän vastaanottavuus tulevat olemaan myös kaupan alan haasteena. Työyhteisöjen monimuotoisuudessa myös työnantajien valmius vastaanottaa ja johtaa kansainvälisiä tiimejä korostuu. Hallitus on asettanut tavoitteeksi työperäisen maahanmuuton kaksinkertaistamisen vuoteen 2030 mennessä, mikä tarkoittaa vähintään 50 000 työperäisen maahanmuuttajan kokonaisuudesta.

Tulevaisuudessa kaupan toimialan ulkomaalaisen työvoiman rekrytoinnit, työelämä ja työssäeteneminen ovat sujuvia. Suomalainen kaupan ala on kansainvälisten osaajien näkökulmasta houkutteleva toimiala (veto- ja pitovoima).

Kehittämisehdotus 4. Vahvistetaan kaupan edellytyksiä rekrytoida ulkomaista työvoimaa. Kansainvälisten osaajien rekrytointia ja työllistymistä Suomeen edistetään muun muassa nopeuttamalla työ- ja opiskeluperusteisia oleskelulupamenettelyjä, vahvistamalla kansainvälisten osaajien ja heidän perheidensä Suomeen houkuttelua, asettautumista ja jäämistä, luomalla kaupan alalle kansainvälisen rekrytoinnin malli tukemalla yritysten ja TKI-toiminnan kasvun ja kansainvälistymisen sekä investointien houkuttelua kansainvälisillä osaajilla, ehkäisemällä ulkomaisen työvoiman hyväksikäyttöä sekä lisäämällä työelämän vastaanottavuutta ja monimuotoisuutta.

Kehittämisehdotus 5. Tuetaan maahanmuuttaneiden kaupan alan työntekijöiden työelämäpolkua ja urakehitystä, muun muassa kehittämällä maahanmuuttaneiden osaamista, tarjoamalla riittävästi kielikoulutusta ja tukemalla työssä oppimista, urakehitystä sekä työelämän monimuotoisuutta ja torjutaan rekrytointisyrjintää.

Johtopäätös 4. Globaali monikanavainen suomalainen kauppa palvelee asiakkaita kaikkina vuorokauden aikoina ja viikoppäivinä (24/7/365).

Tulevaisuudessa suomalainen kauppa on avoinna kaiken aikaa ja työaikalain säädökset tukevat kaupan kilpailukykyyn menestymistä, myös globaaleilla markkinoilla.

Kehittämisehdotus 6. Selvitetään, onko kaupan alalle työaikalakiin säädösmuutostarpeita sekä tehdään tarvittavat muutokset kaupan alan toimijoiden ml. työntekijöiden ja työnantajaedustajien kanssa yhteistyössä.

Johtopäätös 5. Suomalaisen kaupan uusiutuminen ja kilpailukyky myös globaalisti rakentuvat osaamiselle, tutkimukselle ja innovaatioille sekä alan yritysten uusien liiketoimintamallien käyttöönotolle. Kaupan alan uusiutuminen edellyttää kokonaisvaltaisen ja tulevaisuuteen katsovan tiedon tuottamista ja arvonnissää tuottavia innovaatioita, korkean tason osaamista sekä julkisen sektorin, elinkeinoelämän ja kaupan alan yritysten tiivistä yhteistyötä. Kaupan ala tarvitsee kehittyäkseen laadukasta, tulevaisuuteen katsovaa tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaa (=TKI-toiminta).

Tulevaisuudessa kaupan alan TKI-toiminnan panostukset ja intensiteetti ovat vauhdittaneet ja vahvistaneet kaupan alan rakennemuutoksen onnistunutta läpi vientiä sekä toimialan uusiutumista.

Kehittämis ehdotus 7. Kasvatetaan TKI-toiminnan intensiteettiä kaupan toimialalla. TKI-panostuksen tarve korostuu kaupan alan murrostilanteessa, rakennemuutoksessa. Myös kansallisessa TKI-tiekartassa (2020) esitetään suunnitelma toimenpiteistä, joita tarvitaan TKI-intensiteetin nostamiseksi sekä sen laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi.

5 KAUPPA OSANA ALUEIDEN ELINVOIMAIKUUTTA JA HUOLTOVARMUUTTA

Johdopäättös 6. *Kaupan toimiala on keskeinen elinvoiman vaikuttaja ja kansalaisten elämisen mahdollistaja maamme erilaisilla alueilla. Kaupalle ovat keskeistä kuluttajat, kannattava liiketoiminta ja, että kauppa haluaa sijoittautua alueille, joissa yritystoiminta kannattaa. Hyvillä ja monipuolisilla kaupan tuotteiden ja palvelujen tarjonnalla tuotetaan ja ylläpidetään alueellista veto- ja pitovoimaa sekä hyvää elämää paikallisesti. Kaupungistuminen jatkuu, suuret kaupungit kasvavat ja seutuistuminen jatkuu. Keskustojen elinvoima on jo nyt laskenut, ja se laskee yhä kauppojen vähentymisen myötä.*

Rakennemuutoksen myötä kauppa joutuu uusiutumaan, kun monikanavaisuus ja verkkokauppa lisääntyvät, kivijalkakaupat ja erityisesti erikoiskaupat muokkaavat rooliaan uudelleen sekä päivittäistavarakaupan kuljetus- ja noutopalvelut yleistyvät. Maaseuduilla ja harvaan asutuilla seuduilla kyläkaupat ovat merkityksellisiä, ja niiden rooli kasvaa monipaikkaisuuden ja paikkariippumattomuuden yleistyessä. Erilaiset logistiset ratkaisut uudistuvat, esimerkiksi miehittämättömien ilma-alusten ja automaattiajoneuvojen myötä.

Tulevaisuudessa kaupan tavarat ja palvelut vaihtavat omistajaa yhä enenevässä määrin monikanavaisesti ja paikkariippumattomasti, ja verkkokauppa tekee fyysisen asioinnin kaupalliikkeissä osin tarpeettomaksi. Maaseutualueilla sekä jopa keskustan ulkopuolisissa kaupunginosissa kaupat kehittyvät monipalvelukeskuksiksi. Toisaalla kaupunkien vetovoimaiset kaupalliset alueet tulevat supistumaan ja liiketiloille tulee uutta käyttöä. Keskustoista tulee enenevässä määrin tapahtuma- ja elämyskeskuksia. Kivijalka- ja erikoiskaupat löytävät uusia toimintatapoja hybridikauppoina erityisesti verkkokaupan kasvun myötä. Alan tavoitteena on ensisijaisesti kannattava kauppa verkko.

Kehittämis ehdotus 8. Selvitetään, millaisia uudenlaisia keinoja ja välineitä kaupan toimiala tarvitsee vauhdittamaan toimialan uudistumista ja kaupallisten keskustojen (kuten kaupunkikeskukset, kaupunkien ulkopuoliset kaupakeskukset) elinvoimaa.

Selvitystyössä luodaan kaupan alan uusiutumistukipaketti, johon sisältyisi TKI-panokset, osaamisen ja kyvykkyyksien kasvattaminen sekä mahdollisesti myös investoinnit, esimerkiksi automatisoidut kuljetuksen muodot, kuten miehittämättömien ilma-alusten logistiikka, hybridikaupan kehittäminen (jolla voidaan mahdollistaa fyysisen kaupan palveluiden tarjonta myös jatkossa, uudistuneessa muodossa).

Kehittämis ehdotus 9. Jatkokehitetään maaseudun monipalvelukeskusten toimintamallia (=Kyläkauppatuki vol. 2) vahvistamaan maaseutualueiden elinvoimaa ja hyvinvointia. Lähtökohtana on päivittäistavarakauppapalveluiden saatavuuden tukeminen monipalvelukeskustoiminnan ytimenä. Toimintamallin toimivuutta seurataan, arvioidaan ja kehitetään pitkäkestoisesti ja sillä parannetaan yksityisten ja julkisten palveluiden saatavuutta ja saavutettavuutta väestöään menettävillä alueilla. Toimintamallilla vastataan myös muuttuviin palvelutarpeisiin, esimerkiksi kaupan monikanavaistumiseen.

Johdopäättös 7. *Toimintaympäristö on kaupan toimialalla suuressa muutoksessa. Voimassa olevat kaupan toimialaa koskevat säännökset, ohjeet ja toimintatavat on luotu ja otettu käyttöön kauan aikaa sitten. Sittemmin niitä on uudistettu ja uudistetaan yhä. Kaupan toimintaympäristön käynnissä oleva muutos kiihtyy tulevina vuosina. Esimerkiksi keskustojen elinvoima on laskenut kauppojen poistuessa keskustoista. Kaupan toimialan on uusiuduttava ja sen toimintaympäristön on oltava elinkeinoelämää, yrittäjyyttä sekä työllisyyttä tukevaa, jotta kauppa voi uusiutua, kasvaa, tehdä investointeja sekä työllistää rohkeasti, sujuvasti ja eritoten oikea-aikaisesti. Kotimaassa ja globaalisti kilpailu on kovaa, eikä suomalaisen kaupan kilpailukyky tule rajoittaa turhaan.*

Tulevaisuudessa kauppa on uudistunut muuttuneessa toimintaympäristössä. Myös kaupan sijainnin ohjaus, kaavoitus sekä lupaprosessit tukevat kaupan uudistumista sekä erityissääntelyn tarve on arvioitu sekä siitä on tehty vaikuttavuusarviot, myös elinkeinopolitiikan, yrittäjyyden ja työllisyyden näkökulmista. Ennakoivalla, osallistavalla ja avoimella kaavoituksella ja maapolitiikalla edistetään kaupan toimijoiden mukana oloa suunnittelussa aiempaa paremmin.

Kehittämisehdotus 10. Selvitetään ja jatkokehitetään kaupan sijainnin ohjauksen ja siihen liittyvän sääntelyn sujuvoittamisen tarpeita huomioiden kaupan toimintaympäristön muutokset, erityisesti digitalisoituminen, ilmastonmuutos, terveys- ja turvallisuusuhat sekä yhdyskuntarakenteen kestävyystavoitteet. Osana kehittämistyötä arvioidaan erityissääntelyn tarve sekä tehdään vaikuttavuusarvioita ja tarvittavat säännösmuutokset.

Johdopäätös 8. *Suomen maantieteellinen sijainti, harva-asutus ja suuri pinta-ala ohjaavat kaupan alan kuljetusmuotojen ja jakelukanavien valintaa. Verkkokauppa ja kuljetuspalvelujen käyttö kasvaa. Suomalainen kauppa kilpailee globaalisti ja asiakkaat vaativat yhä nopeampia toimituksia. Suomalaisen kaupan on ratkaistava omat logistiset ratkaisut nopeiksi, luotettaviksi ja kustannustehokkaiksi. Kaupan toimiala tulee ottamaan käyttöön uusia kuljetusratkaisuja, kuten miehittämättömiä ajoneuvoja ja -ilma-aluksia sekä roboottiratkaisuja. Nämä tuovat suomalaiselle kaupalle uusia mahdollisuuksia ja samalla haastavat nykyisiä säännöksiä, kuten myös toimintatapoja. Kehittämistyötä on tehtävä Suomessa etunojassa, sillä kaupan toimijoilla on kansainvälisellä kentällä jo logistisiin toimituksiin ratkaisumalleja, jotka pystyvät vastaamaan myös suomalaisten kuluttajien tarpeisiin. Viimeisen kilometrin kuljetukset (last-mile) ovat tällä hetkellä kuluttajien vastuulla. Jatkossa kuluttajien vaatimukset muuttuvat ja kuluttajat haluavat tuotteet sekä palvelut kotiovelle vaivattomasti ja nopeasti.*

Tulevaisuudessa suomalaisen verkkokaupan jakelukanavan toimintakyky, sisältäen tietoliikenneyhteydet, on muodostunut erääksi keskeisimmäksi kilpailukykyyn vaikuttavaksi tekijäksi. Suomalainen kaupan ala vastaa jakelukanavissa ja kuljetuksissa kuluttajiensa tarpeisiin, ottamalla käyttöön kuljetuksissa mittavasti uusia luotettavia ratkaisuja, kuten miehittämättömiä ajoneuvoja ja ilma-aluksia, robotiikkaratkaisuja. Suomalainen säännöspohja vastaa uuden ajan vaatimuksiin. Kun Suomi on neljän vuoden ajan ja harvaan asuttuna maana ratkaissut suomalaisen kaupan kuljetusketjut, myös ympäristöystävällisesti, syntyy suomalaisista sertifioiduista ratkaisuista kilpailuetu Suomelle.

Myös erilaiset noutopisteet ovat yleisesti käytössä, julkisten liikenneyhteyksien solmukohdissa, kuten linja-auto- sekä metroasemilla, kauppojen parkkeerauspaikoilla, kuten myös asuinrakennuksissa ja niiden lähistöllä, kuten puistoissa.

Kehittämisehdotus 11. Selvitetään ja otetaan käyttöön toimenpiteet, joilla valtio sekä kaupan alan yritykset ja alan järjestöt voivat edistää verkkokaupan tehokkaita sekä nopeita jakelukanavia ja logistisia ratkaisuja (=kokonaislogistiikka) verkkokaupan kasvussa sekä kansainvälistymisessä.

Kehittämisehdotus 12. Selvitetään kansallisen lainsäädännön kehittämistarpeet ja mahdolliset uudet säädöstarpeet autonomisten jakeluajoneuvojen ja kuljetuspalveluajoneuvojen, kuten miehittämättömien ilma-alusten ja vastaavien käytössä osana tavaroiden kuljettamisen logistisia ketjuja.

Johdopäätös 9. *Suomen huoltovarmuudella on keskeinen rooli häiriö- ja poikkeusoloissa, joissa korostuu ennakoiva ja systemaattinen yhteistyö keskeisten toimijoiden kanssa.*

Tulevaisuudessa digitalisoitumisen ja logistiikan kehityksen myötä kauppa toimii globaalisti, eikä keskity kotimarkkinoille. Kotimaisten ja ulkomaisten toimijoiden varastot voivat tulevaisuudessa sijaita yhä kauempana Suomesta. Tällä saattaa olla merkittäviä vaikutuksia Suomen huoltovarmuuteen erilaisissa häiriötilanteissa. Elintarvikehuollon turvaamisella varmistetaan väestön ravinnon saatavuus, laatu ja turvallisuus. Kriittisen infrastruktuurin varmistaminen on kaupalle tärkeää, erityisesti sähkön osalta.

Kehittämisehdotus 13. Selvitetään toimenpiteet, joilla valtio voi tukea markkinoiden toimintavarmuuden turvaamista päivittäistavara- ja erikoiskaupan tavarahuollossa (tuonti, vienti ja oma tuotanto). Suomen huoltovarmuuden turvaamiseksi on kiinnitettävä tulevaisuudessa erityistä huomiota suomalaisen alkutuotannon, elintarviketeollisuuden ja kaupan kannattavuuden, toimivuuden sekä omavaraisuuden pitämiseen jatkossakin hyvällä tasolla, turvaten kuitenkin tarvittavien tuotteiden, tuotantopanosten ja raaka-aineiden saatavuus myös ulkomailta. Tarkastelussa on kiinnitettävä huomiota myös EU:n sisämarkkinoiden asettamiin reunaehtoihin.

Kehittämisehdotus 14. Luodaan kaupan toimialalle huoltovarmuuden uusi toimintamalli häiriötilanteisiin ja poikkeusoloihin yhteistyössä keskeisten toimijoiden kanssa, esimerkiksi toimintavarma myymäläverkostomalli sisältäen muun muassa varasähköjärjestelmän, kyberturvallisuuden ja siihen liittyvän osaamisen, maksu- ja tietoliikenteen. Näiden myymälöiden yhteydessä voisi toimia myös muiden toimijoiden hallinnoima (kuten kunta ja järjestöt) kansalaisten palvelupiste, sisältäen tiedonjakelun ja välttämättömien tarvikkeiden, kuten vesi, ruoka, lääkkeet tms. jakelun.

6 DIGITALISAATIO KAUPAN ALAN UUDISTAJANA JA GLOBAALIKAUPPA

Johtopäätös 10. Digitalisaatio, kuluttajakäyttäytymisen muutos, verkkokaupan kasvu, globaali kauppa sekä kaupan monikanavaisuus murtavat kaupan toimialaa. Kehityskulku ja muutostrendit haastavat kaupan toimialaa ja sen on uusiuduttava ennakkoluulottomasti, myös jatkossa.

Tulevaisuudessa digitalisaatio on uudistanut kaupan toimialan eri kokoiset, eri ikäiset ja eri kehitysvaiheissa olevat yritykset. Digitalisoituminen on vauhdittunut laaja-alaisella kaupan alan innovaatioekosysteemyöllä, TKI-panostuksilla sekä kyvykkyyksien kasvattamisella. Digitalisoitumisen myötä kauppa on kehittynyt monikanavaiseksi toimijaksi kuluttajan tarpeista lähtien. Kaupan monikanavaisuus on helppoa, saumatonta ja luotettavaa kuluttajille. Eri asiakasryhmät saavat monikanavaiset palvelut omien tarpeiden ja kykyjen mukaan, myös alueellisesti tasa-arvoisesti.

Kehittämisehdotus 15. Luodaan ja otetaan käyttöön kaupan toimialalle innovaatioekosysteemi edistämään eri vaiheissa olevien kaupan alan yritysten digitalisoitumista ja uudistumista. Kaupan alan innovaatioekosysteemissä tutkimusyhteisöt, julkinen sektori, kaupan alan yritykset, brändit ja asiantuntijatahot sekä rahoituspalveluiden tarjoajat kehittävät ja innovoivat yhdessä toimialan kokonaisvaltaista digitalisoitumista, kaupan sisäisissä ja ulkoisissa prosesseissa. Innovaatioekosysteemisessä työssä myös isot veturiyritykset sekä start up -yritykset vauhdittavat pieniä ja perinteisiä toimijoita digitalisoitumaan.

Kehittämisehdotus 16. Kohdistetaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiopanostuksia (=TKI-panostuksia) ja yritysneuvontaa kaupan toimialan uusien liiketoimintamallien, brändien ja ostopolkujen kehittämiseen sekä digitaalisten teknologioiden hyödyntämiseen. Kehitetään julkisia rahoitusmalleja ja -kriteereitä sekä rahoituksen kohdistamisessa nivotaan saumattomasti yhteen kansallinen ja EU-rahoitus sekä tuetaan yrityksiä EU-rahoituksen hyödyntämisessä. Kaupan alalla digitaalisuus murtaa vakiintuneita toimintamalleja voimakkaasti ja tämä vaatii kaupan toimialaa rakentamaan ja palvelumuotoilemaan esimerkiksi ostopolut, liiketoimintakonseptit ja -mallit uudelleen. Digitaalinen asiakashankinta, alusta- ja jakamistalous sekä markkinapaikkojen ja uusien teknologioiden käyttöönotto (kuten robotisaatio, tekoäly, automatisaatio) edellyttävät kaupan alalla myös uusia digitaalisia kyvykkyyksiä.

Kehitetään julkisia rahoitusmalleja ja -kriteereitä siten, että ne tukevat kaupan alan innovaatio- ja kehittämistoimintaa ja sen luonnetta, kuten uusien digitaalisen ja kansainvälisten liiketoimintamallin luomisessa sekä kaupan toimintaprosessien kehittämisessä. Uudistuminen vaatii esimerkiksi uusien teknologiaratkaisujen selvittämistä ja kehittämistä, muun muassa keräilyrobotiikan, mobiilipalveluiden, varastointijärjestelmien, markkinointiautomaatioiden, tiedolla johtamisen ja miehittämättömien kauppojen ratkaisuja.

Kuluttajalähtöiset monikanavaiset toimintamallit innovoidaan ja kehitetään huomioiden eri asiakasryhmien ja alueiden tasa-arvoisuus.

Kehittämisehdotus 17. Toteutetaan suomalaisten kaupan alan yritysten monikanavaisuutta edistävä verkkokauppaohjelma, tukemaan digitalisaation edellyttämiä muutoksia toimialalla kokonaisvaltaisesti, myös tutkimustietoa hyödyntäen. Ohjelman tarkoituksena on kaupan liiketoiminnan kehittäminen kokonaisvaltaisilla ratkaisuilla monikanavaiseksi, painottaen verkkokaupan voimakasta kehittämistä, myös globaalina toimijana. Ohjelman sisältöinä ovat muun muassa palvelumuotoilu, uusien teknologisten ratkaisujen kehittäminen osana verkkokaupan perustamista ja toteuttamista, tuote- ja palveluinnovaatiot, eri kokoiset ja eri kaupan alan segmenttien erityispiirteet huomioiden (kuten erikoiskauppa, pienet ja isot yritykset), työntekijöiden osaamisen ja kyvykkyyksien kasvattaminen sekä brändäys ja kyberturvallisuus.

Johtopäätös 11. *Tekoälyn, automatisaation sekä uusien teknologisten ratkaisujen myötä digitaalinen maksaminen yleistyy yhä sekä muuttaa muotoaan voimakkaasti nykyisestä. Maksamisen muutoksen kehitys ei koske ainoastaan verkkokauppaa, vaan kaikkia monikanavaisen kaupan muotoja, myös miehittämättömien kauppojen yleistyessä. Asiakkaiden valinnoissa voittavia maksamisen konsepteja ovat luotettavat, helpot ja elämykselliset maksamisratkaisut, joihin yhdistyy myös muita toimintoja, kuten oman datan käyttö.*

Tulevaisuudessa suomalainen kaupan toimiala on vastannut teknologiseen kehitykseen maksamisen muutoksessa ja sijoittuu kehityksen kärkeen. Kaupan ala on ennakkoluulottomasti uudistanut digitaalisen maksamisen ja toimialalla on käytössä luotettavat digitaalisen maksamisen uudet maksamisratkaisut.

Kehittämisehdotus 18. Toteutetaan digitaalisen maksamisen -ohjelma kaupan alan yrityksille.

Ohjelmassa kehitetään ja innovoidaan tutkimus- ja teknologiatoimijoiden sekä kaupan alan yritysten kanssa uusia ja turvallisia maksujärjestelmiä ja -tapoja muun muassa digitaaliseen maksamiseen, mobiilimaksamiseen, kontaktivapaaseen ja biometriseen maksamiseen. Ohjelmassa kaupan alan yritykset kehittävät ja ottavat käyttöön digitaalisia maksamisratkaisuja asiakaslähtöisesti sekä palvelumuotoilevat digitaalista maksamista omiin ostopolkuihinsa voittavina konsepteina.

Johtopäätös 12. *Reaaliaikatalouden edellyttämät muutokset vaativat kaupan alan palvelujen yhteentoimivuutta, tiedon eheyttä, kaupankäynnin osapuolten identiteetin ja luottamuksellisuuden varmistusta sekä tietoturvaa. Asiakkaan tunnistamiseksi tulee yhteistyössä keskeisten toimijoiden kanssa löytää sellaiset tekniset ratkaisut, jotka eivät muodosta kaupnalalle kustannuksiltaan liian isoa taakkaa.*

Tulevaisuudessa Suomen kaupan toimiala on siirtynyt osaksi reaaliaikatalouden ekosysteemiä, edelläkävijä maana. Kansalliset ratkaisut tukevat Pohjoismaista ja EU-tason yhteentoimivuutta. Reaaliaikatalous mahdollistaa kaupan toimialalla ajantasaisen tiedon hyödyntämisen kaikessa liiketoiminnassa ja helpottaa raportointia viranomaisille. Se tukee myös kaupan alan liiketoiminnan harjoittamista EU-sisämarkkinoilla.

Kehittämisehdotus 19. Siirrytään reaaliaikatalouteen kaupan toimialalla. Kehitetään ja otetaan käyttöön reaaliaikatalouden Pohjoismaista ja EU-tason yhteentoimivuutta tukevat kansalliset ratkaisut.

Valmistelu tehdään viranomaisten ja kaupan alan toimijoiden kanssa yhteistyössä (sisältää muun muassa e-kuittien käyttöönoton vaikutusten arvioinnin kaupan alalle, talouden hallinnan prosessin sähköistämisen, automatisoinnin käyttöönoton ja toimeenpanon), sekä otetaan huomioon myös mikro ja pienten yritysten tarpeet ja vaatimukset sekä kaupan alan työntekijöiden osaaamistarpeet. Kokonaistavoitteen saavuttaminen edellyttää kaupanalan toimijoiden aktiivista osallistumista yhteisten ratkaisujen kehittämiseen.

Kansalliset ratkaisut rakennetaan siten, että ne tukevat myös Pohjoismaista ja EU-tason yhteentoimivuutta sekä Suomen tavoitetta toimia reaaliaikatalouden edelläkävijänä. Tämä edellyttää sitoutumista kansainväliseen yhteistyöhön sekä yhteisten standardien sekä ratkaisujen kehittämistä.

7 KESTÄVÄ KAUPPA, ILMASTONMUUTOS JA YRITYSVASTUU

Johtopäätös 13. *Ilmastonmuutoksen sekä kestävä kasvun haasteet ja työ läpileikkaavat yhteiskunnallista kehitystä Suomessa, kuten myös globaalisti. Suomessa kaupan toimiala on ottanut haasteen vastaan aktiivisesti, muun muassa laatimalla toimialalle vähähiilisyystiekartat, tekemällä Green Deal -sopimuksia, siirtymällä ilmastoystävällisiin energialähteisiin.*

Tulevaisuudessa kaupan toimiala on hiilineutraalisuuden edelläkävijä ja on hiilineutraali vuonna 2035. Kauppa tekee aktiivisesti hiilineutraalisuutta tukevia toimia, on aktiivinen energiatehokkuussopimusten sopimuskumppani ja investoi energiatehokkuuteen ja omaenergian tuotantoon.

Kehittämisehdotus 20. Vauhditetaan kaupan alan vähähiili-investointeja kehittämällä valtionhallinnon ja kaupan alan yhteistyönä energiatehokkuussopimustoimintaa ja kannusteita.

Johtopäätös 14. Ilmastonmuutos sekä resurssien ja luonnonvarojen kasvava niukkuus lisäävät kiertotalouden ratkaisuja kaupan alalla. Kaupan toimialalla kiertotalous läpi leikkaa jo tänä päivänä monia toimintoja, kuten hävikkiruoka, tuote- ja pakkaussuunnittelu, kierrätys sekä kaupan huolto-, korjaus- ja kierrätyspalvelut sekä hävikkiruokan puolittamisen tavoite vuoteen 2030 mennessä. Tulevaisuudessa kaupan ala on edelläkävijä ja vahva kiertotalouden toteuttaja. Tehokkuuden parantuessa myös kaupan kilpailukyky paranee.

Kehittämisehdotus 21. Edistetään kaupan alan kiertotalousratkaisujen syntymistä osana kansallisen kiertotalousstrategian toimeenpanoa. Tämä tukee myös uusien kiertotalouden palveluiden kehittämistä. Alan työntekijöitä koulutetaan työn murroksessa kestävän kehityksen, ympäristövastuullisuuden ja kiertotalouden osaajiksi.

Johtopäätös 15. Vastuullisuuteen liittyvä sääntely on lisääntymässä ja uudistumassa, Euroopan komissio on antamassa sääntelyehdotuksia kestävästä hallinnosta ja asianmukaisesta huolellisuudesta. Suomessa kaupan alalla, erityisesti pienet toimijat tarvitsevat apua ekologiseen, taloudelliseen ja sosiaaliseen vastuullisuustyöhön sekä monimuotoisuuteen.

Tulevaisuudessa kaupan ala toteuttaa vastuullisuustyötä ja asianmukaista huolellisuutta osana kaikkea toimintaansa. Valtio kannustaa kaupan alaa vastuullisiin toimintatapoihin.

Kehittämisehdotus 22. Edistetään kaupan alan vastuullisuustyötä ja pyritään tukemaan ratkaisuja, jotka edesauttavat erityisesti pieniä yrityksiä. Arvioidaan yhdessä yritysten kanssa, millaista tukea ne mahdollisesti tarvitsevat muun muassa uuden lainsäädännön vaatimusten johdosta.

Kehittämisehdotus 23. Toteutetaan kaupan alan monimuotoisuusmallien ja -työkalujen valtavirtaistamisen -ohjelma yhdessä kaupan alan ja työntekijöiden kanssa.

Johtopäätös 16. Suomi tekee vaikuttamistyötä kansainvälisesti ja EU-tasolla. Koska kaupan toimiala on murroksessa myös globaalisti, edellyttää vaikuttamistyö tällä hetkellä erityistarkastelua, jossa on tarpeen koota yhteen Suomen kannanotot ja toimenpide-ehdotukset.

Tulevaisuudessa Suomi tekee vastuullisuudessa vaikuttamistyötä etsien ratkaisuja globaaleihin ongelmiin kansainväliseen ja EU-tasoiseen yhteistyöhön panostamalla kokonaisvaltaisesti ja systemaattisesti. Kaupan alan yhteinen sitoumus toimia kansainvälisten vastuullisuusstandardien mukaisesti sekä omassa toiminnassa että arvo- ja tuotantoketjuissa edistää hitaammin kehittyviä toimijoita pääsemään mukaan vastuullisuuskehitykseen.

Kehittämisehdotus 24. Luodaan yhtäläisiä toimintaedellytyksiä tukevan lainsäädännön ja standardien kehittämiseksi EU- ja kansainvälisen vaikuttamisen kaupan alan pelikirja, joka kattaa Suomen kannanotot ja toimenpiteet: 1) kestävä kehitys teemoihin, 2) vastuullisuuden teemoihin ja 3) verkkokauppaan.

Johtopäätös 17. Kaupan toimialalla on joissakin tapauksissa häiriökäyttäytymisen tilanteita, joista aiheutuu haittaa työntekijöille työturvallisuuteen ja asiakkaille asiakasturvallisuuteen.

Tulevaisuudessa kaupan alan yritykset ovat turvallisia työ- ja asiointiympäristöjä, joissa asiakkaiden häiriökäyttäytymistä ja siitä aiheutuvaa uhkaa sekä vaaratilanteita on pystytty merkittävästi vähentämään.

Kehittämisehdotus 25. Selvitetään, voidaanko turvallista työ- ja asiointiympäristöä kaupoissa edistää lainsäädännöllisin keinoin. Selvittämistyössä hyödynnetään muun muassa Ruotsissa vuonna 2021 käyttöön otetun kaupan pääsykiellon kokemuksia.

Johtopäätös 18. – Globaalit markkinat

Globaalin kaupan kilpailupolitiikan perusta luodaan Maailman kauppajärjestö (WTO) sopimuksilla, EU sääntelyllä ja muilla toimilla. Tavoitteena on edistää tasapuolisia toimintaedellytyksiä ja markkinoiden avoimuutta.

Tulevaisuudessa kansainvälisen kaupan sääntely tehdään seuraavan vuosikymmenen aikana Maailman kauppajärjestö WTO:n sijaan pääsääntöisesti alueellisten ja kahdenvälisen kauppasopimusten kautta. WTO:ssa saatetaan kuitenkin sopia sähköisen kaupan ja palvelujen kotimaisesta sääntelystä, joilla voi olla merkitystä myös vähittäiskauppaan. Kilpailuneutraliteettia koskevilla ratkaisuilla ei ole tähän välttämättä merkittävää vaikutusta.

Kehittämisehdotus 26. Suomi tukee EU:n pyrkimyksiä neuvotella laaja-alaisia ja kunnianhimoisia vapaakauppasopimuksia kolmansien maiden kanssa ja tavoittelee niissä suomalaista elinkeinoelämää, ml. vähittäiskauppaa, hyödyttäviä tuloksia (muun muassa sääntelyn yhtenäistäminen, kuten kansainväliset standardit, tullien alentaminen/poistaminen).

Kehittämisehdotus 27. Suomi vaikuttaa verkkokaupan lainsäädäntöön EU-tasolla ja edistää yhdenvertaisten toimintaedellytysten sekä avoimuuden toteutumista verkkokaupassa EU:n ja EU:n ulkopuolisten toimijoiden välillä. Suomi pyrkii löytämään ratkaisuja EU-lainsäädännön kautta kansainvälisen verkkokaupan haasteisiin, muun muassa tuotevastuukysymysten, kuluttajasuojan, turvallisuuden ja tasapuolisten kilpailuedellytysten teemoissa.

Kehittämisehdotus 28. Suomi edistää vaikuttamistyössä Maailman postiliiton (UPU) sopimukseen kaikille postiliiton jäsenmaille tasapuolista päätemaksujärjestelmää.

Johtopäätös 19. – EU-sisämarkkinat

Suomi tekee toimivien markkinoiden aikaansaamiseksi kokonaisvaltaista ja pitkäjänteistä kehittämis- ja vaikuttamistyötä kansainvälisesti ja EU-tasolla.

Tulevaisuudessa Suomi on vaikuttanut palvelumarkkinoiden yhtäläisten toimintaedellytysten toteutumiseen säännösten, ohjeistusten ja sääntelyä mittaavien työkalujen kehittämiseen ja toimeenpanoon.

Kehittämisehdotus 29. Luodaan yhtäläisiä toimintaedellytyksiä tukevien palvelumarkkinoiden (säännösten, ohjeistusten) ja alan sääntelyä mittaavien työkalujen kehittämiseksi EU- ja kansainvälisen vaikuttamiseen kaupan toimialan pelikirja, joka kattaa Suomen kannanotot ja toimenpiteet:

- 1) palvelumarkkinoiden toiminnan kehittämiseen niin, että EU-lainsäädännön täytäntöönpano ja toimeenpano olisi mahdollisimman yhdenmukaista ja että viranomaisyhteistyö tukisi kaupan alan mahdollisuuksia hyödyntää sisämarkkinoiden luomia mahdollisuuksia;
- 2) sisämarkkinoiden toiminnan esteiden purkuun muissa jäsenvaltioissa (kuten palvelumarkkinoiden esteet, säänneltyihin ammatteihin liittyvät esteet, esim. sisämarkkinasääntöjen täytäntöönpanon valvonnan työryhmä, SMET);
- 3) kaupan alan sääntelyä mittaavien työkalujen uudistamiseen siten, että ne mittaavat myös digitaalisen kaupankäynnin ja verkkokaupan indikaattoreita. Osana kehittämistyötä arvioidaan, mitkä säännökset estävät tai tukevat siirtymistä sähköiseen kaupankäyntiin.

Johtopäätös 20. – Kansalliset markkinat

Suomen markkina on sääntelyn näkökulmasta arvioiden suhteellisen avoin, joskin sääntelyn toimintaympäristössä on joitakin rajoitteita, joita on hyvä tarkastella kansallisesti, myös osana sisämarkkinoiden toimintaa (vähittäiskaupan sääntelyindikaattori RRI). Suomen sijoittautumista koskevat rajoitukset koskevat pääasiassa kokorajoituksia. Kokorajoitukseen vaikuttaa puolestaan Suomen vähittäiskaupan suuryksikön kaavoitusvaatimukset. Päivittäiseen toimintaan kohdistuvat rajoitukset koskevat Suomen osalta vain alkoholin, tupakan ja lääkkeiden jakelun rajoituksia vähittäiskaupoissa. EU-tasolla tarkasteltuna Suomessa on jakelukanavia koskevia rajoituksia hieman keskimääräistä enemmän.

Kokonaisuutena arvioiden Suomen palvelukaupan rajoitusten määrä kuitenkin ylittää OECD -maiden keskiarvon (Services Restrictiveness Index, STRI). Rajoituksia on suhteessa eniten kaupan kannalta merkittävässä jakelupalveluissa ja maantieliikenteen tavaraliikenteessä, Suomen jakelupalvelumarkkinoiden ollessa yksi OECD-maiden rajoitetuimmista. Osa sääntelystä on horisontaalista eli kaikkia aloja koskevaa ja osa on sektorikohtaisia rajoituksia. Kaupan kannalta vaikutusta on myös

aluetason viranomaisääntelyllä ja päätöksillä, näitä ei OECD:n rajoittavuusvertailu huomioi. OECD on suositellut Suomea tutkimaan mahdollisuuksia sääntelyn purkamiseen.

Tulevaisuudessa Suomi on poistanut kansallisia markkinoiden toimivuuden kilpailullisuuden esteitä kaupan toimialalla sekä kehittänyt toimintaympäristöä siten, että uusien toimijoiden on helppo tulla ja pysyä markkinoilla. Tarvittavat lainsäädännön muutokset on tehty, jota tuetaan tarvittavilla ohjeistuksilla.

Kehittämisehdotus 30. Selvitetään ja yksilöidään mahdollisia kansallisten markkinoiden toimivuuden ja kilpailullisuuden esteitä kaupan alalla, myös osana sisämarkkinoiden tasapuolista toimintaa. Selvitetään, onko Suomen toimintaympäristössä kaupan alalla uusille toimijoille markkinoille tulon tai markkinoilla pysymisen esteitä. Samalla arvioidaan lainsäädännön ja ohjeistusten tarpeet. Kehittämistyössä huomioidaan kaupan alan toimintaympäristön muutokset ja tulevaisuuden kehitys, erityisesti digitalisaation ja kuluttajakäyttäytymisen muutokset, verkkokaupan kasvu sekä verrokkimaiden kehitys, kaupan toimiessa globaalina rajat ylittävänä toimijana. Sääntelyä jatkokehittäessä huomioidaan myös markkinoiden toimivuutta sekä kilpailullisuutta edistäviä toimia osana kilpailu- ja elinkeinopolitiikkaa.

Johtopäätös 21. – Kansalliset markkinat – pidemmällä aikavälillä, yli tämän hallituskauden

Kaupan alalla on noussut esiin erityiskysymyksiä, kuten kaavoitus, alkoholi, lääkejakelu, joiden nykyjärjestelmiä on tarkoituksenmukaista tarkastella pidemmällä aikavälillä, (yli tämän hallituskauden) osana kaupan kilpailullisuutta, sisämarkkinoiden toimivuutta sekä suomalaisen kaupan toimimista globaaleilla markkinoilla. Kaupan alan toimintaympäristö on voimakkaassa rakennemuutoksessa, muun muassa digitalisaation ja kuluttajakäyttäytymisen muutoksen myötä.

Tulevaisuudessa kaupan alan erityiskysymysten toimintaympäristö, kaavoitus, alkoholilainsäädäntö sekä apteekkisääntely on uudistettu siten, että se tukee kaupan alan toimivia markkinoita, kilpailullisuutta, EU-sisämarkkinoiden avointa toimintaa sekä terveys- ja turvallisuutta tasapainoisena kokonaisuutena, kuten myös digitalisoitumista, globaalia kauppaa ja ilmastonmuutosta.

Kaavoituksessa pidemmällä aikavälillä on tärkeää huolehtia siitä, että maankäyttö tukee, edistää sekä lisää kaupan alan kilpailua ja tukee toimintaympäristön muutoksia, kuten myös kaupan ja sen toimijoiden saavutettavuutta ja keskustojen elinvoimaisuutta.

Kehittämisehdotus 31. Nopeutetaan kaavoitusprosesseja, esimerkiksi harkitsemalla sitovien ja/tai tavoitteellisten määräaikojen asettamista sekä varmistamalla että maanomistajalla on käytännössä toteutuva aloiteoikeus yksityiskohtaisessa kaavoituksessa.

Kehittämisehdotus 32. Selvitetään kaupan kaavoituksessa keskustasijainnin vaatimuksen mahdollista lieventämistä ja sen vaikutuksia.

Kehittämisehdotus 33. Vaikutetaan lainsäädäntöön ja ohjeistukseen siten, että lisätään laadultaan ja määrältään riittävää tonttitarjontaa, mikä mahdollistaa myös uusien kaupan alan toimijoiden tulon markkinoille, sekä tukee kauppaa toimintaympäristön muutoksissa.

Alkoholilainsäädännön kokonaisuutta tulisi arvioida osana kilpailupolitiikkaa ja sisämarkkinoiden toimivuutta pidemmällä aikavälillä. Alkoholimonopolin purkaminen vaikuttaisi todennäköisesti myönteisesti muiden kaupan alan toimijoiden tulevaisuuden näkymiin.

Kehittämisehdotus 34. Arvioidaan alkoholin etämyyntiä ja myyntiä vähittäiskaupoissa elinkeino- ja kilpailupoliittisista sekä kansanterveydellisistä näkökohdista. Samalla arvioidaan ja selkeytetään erityisesti etämyynnin lainsäädäntöä ja sen soveltamista.

Kehittämisehdotus 35. Toteutetaan vuoden 2018 alussa tehdyn alkoholilain uudistuksen vaikutuksista eduskunnan edellyttämä vaikutusarvio -selvitys.

Apteekkisääntelyä, kuten apteekkien perustamista, apteekkilupia ja sijaintisääntelyä sekä kilpailullisia tekijöitä, kuten itsehoitolääkkeiden myyntipaikkoja olisi hyvä tarkastella kilpailun ja sisämarkkinoiden toimivuuden näkökulmasta pidemmällä aikavälillä. Kilpailu- ja kuluttajavirasto (KKV) julkaisi loppuvuonna 2020 laajan selvityksen apteekkimarkkinoista (<https://www.kkv.fi/globalassets/kkv-suomi/julkaisut/selvitykset/2020/kkv-selvityksia-5-2020-apteekkimarkkinoiden-kehittaminen.pdf>).

Selvitystyön tuloksena syntyi lista suuntaviivoista, kuinka apteekkisääntelyä pitäisi kehittää. Osa ehdotetuista toimenpiteistä on mahdollista toteuttaa nykyisissä olosuhteissa, osa ehdotuksista vaatii puolestaan pidemmän aikavälin rakenteellisia uudistuksia.

Kehittämisehdotus 36. Lievennetään omistajuussääntelyä ja helpotetaan apteekkien perustamista. Apteekkien omistaminen on nykyisin rajattu vain proviisoreille. Apteekkiluvan saanut proviisori voi harjoittaa apteekkitoimintaa vain yksityisenä elinkeinonharjoittajana. Lisäksi toimipaikkojen lukumäärä on rajoitettu. Näin tiukoilla säännöillä rajoitetaan markkinan kehitystä. Omistajuussääntelyä voisi lieventää, mutta siitä ei voi kuitenkaan kokonaan luopua, jotta esimerkiksi lääkkeiden tasapuolinen saatavuus voidaan turvata.

Apteekkien perustamista tulisi helpottaa, jotta apteekit sijoittuisivat nykyistä paremmin asiakkaiden tarpeiden mukaan. Apteekkilupa ei perustuisi viranomaisen tarveharkintaan, vaan luvan voisi saada täyttämällä tietyt vähimmäiskriteerit, joilla varmistetaan lääkejakelun turvallisuus. Samalla apteekkien sijaintisääntelystä luovuttaisiin.

Kehittämisehdotus 37. Sallitaan "vain verkossa toimivat apteekit" kivijalkakauppoina toimivien apteekkien rinnalle sekä itsehoitolääkkeiden myynti apteekkien ulkopuolella. Sallittaisiin myös apteekit, jotka "toimivat vain verkossa", fyysisesti toimivien kivijalka-apteekkien rinnalle. Jos sijaintisääntely vapautetaan, on kuitenkin mahdollista, että lääkkeiden saatavuuden turvaaminen koko maassa vaatii lisäksi erillisen tukijärjestelmän. Kohdennettu apteekkituki olisi kansantalouden kannalta parempi vaihtoehto kuin kaikkien apteekkien tukeminen hintasääntelyllä liian korkealle asetetuin hinnoin.

Valittujen itsehoitolääkkeiden myynti sallittaisiin myös muissa myyntipaikoissa kuin apteekeissa silloin, kun lääkeviranomaisen katsoo sen turvalliseksi. Näin on lähes kaikissa muissa Pohjoismaissa. Apteekkien ulkopuolinen myynti kattaisi vain rajatun määrän tuotteita. Myytäviä pakkauskoja ja tuotteiden esillepanoa säänneltäisiin tiukemmin kuin apteekeissa.

Kaupan sähköveron taso on hyvä tarkastella ja laskea ko. vero alempaan sähköveroluokkaan, osana kaupan kilpailukyvyyn vauhdittamista ja turvaamista, pidemmällä aikavälillä. Kaupan toimiala on rakennemuutoksen myötä siirtynyt ja siirtyy yhä vahvemmin perinteisen kaupan toimialasta globaaleilla markkinoilla toimivaksi digitaaliseksi kaupaksi. Kaupan alalla sähköveron alentamisella tuetaan kaupan alan uusiutumista, kun tulovirtaa voidaan suunnata em. toimiin.

Tulevaisuudessa suomalainen kaupan toimiala on vahva vientiala sekä tekee kasvua ja menestyy globaaleilla markkinoilla.

Kehittämisehdotus 38. Alennetaan kaupan sähkövero II veroluokkaan edistämään kaupan toimialan kilpailukyvyyn vauhdittamista ja turvaamista globaaleilla markkinoilla (nykyinen veroluokka I). Kaupan sähköveroluokan alentaminen esitetään toteutettavaksi osana alan rakennemuutoksen ja vihreän siirtymän toimia, erityisenä painopisteenä toimialan pärjääminen ja menestyminen globaalissa kilpailussa sekä suomalaisen verkkokaupan kasvu ja kaupan toimialan vientivetoisuus sekä vähähiilisyystoimia. Muutoksen myötä kaupan toimiala siirtyy teollisuuden toimialan kanssa samaan sähköveron luokkaan (tasoluokka: II), sillä nyt kaupan toimiala maksaa teollisuuden toimialaa korkeampaa sähköveroa (tasoluokka: I). Alentamalla kaupan sähköveroa teollisuuden toimialan tasolle, mahdollistaa tämä kaupan kilpailukyvyyn vahvistamisen ja rahavirran kasvattamisen kaupan alan investointeihin, työllistämiseen, liiketoiminnan kehittämiseen sekä vihreään siirtymään, kuten digitalisoitumiseen, sähköiseen liikenteeseen, vähähiilisyystyöhön sekä verkkokaupan kasvuun ja kehittämiseen.

Johtopäätös 22. – Yrittäjyyden edistäminen

Kauppan toimialan rakennemuutoksessa ja kehittämisessä on keskeistä, että toimintaympäristö on uusiutumiseen kannustava ja pitkäjänteisesti vakaa. Alan suotuista toimintaympäristöä tukee jo toimivaa ja uutta yritystoimintaa kehittämiseen sekä uusiutumiseen, jotta toimiala investoi, kasvaa, kansainvälistyy ja työllistää.

Kauppan alan toimintaympäristössä on tärkeää tunnistaa mahdolliset alan yrityskannan uusiutumisen ja onnistuneen rakennemuutoksen läpi viemisen erityishaasteet, -tarpeet ja mahdollisuudet, kuten rahoitus- ja yrityspalveluissa, kansainvälistymisessä, omistajanvaihdoksissa, osuustoimintayrittäjyydessä sekä kotimaisessa omistajuudessa.

Tulevaisuudessa kaupan toimialan toimintaympäristö on ennustettava ja vakaa sekä edistää kaupan alalla toimivien yritysten ja uudessa aloittavassa yritystoiminnassa uusiutumista, kasvua, kansainvälistymistä sekä työllistämistä ja investointien tekemistä.

Kehittämisehdotus 39. Selvitetään ja tunnistetaan, onko yrittäjyyden toimintaympäristössä tekijöitä, jotka hidastavat tai estävät kaupan alan uusiutumista, kuten kasvua, kansainvälistymistä, työllistämistä tai investointien taikka muiden uusiutumistoimien tekemistä jo toimivien alan yritysten sekä uuden aloittavan yritystoiminnan segmenteissä (esimerkiksi rahoitus- ja yrityspalveluissa, omistajanvaihdoksissa, osuustoimintayrittäjyydessä sekä kotimaisessa omistajuudessa).

Johtopäätös 23. – Kaupan toimialan kokonaisvaltainen kehittäminen

Kaupan alan nykyinen tilastojärjestelmä vaatii kehittämisestä, sillä järjestelmä ei vastaa kaikilta osin nykyisiin tarpeisiin: sirpaleinen, luokitukset ajantasaistettava sekä uutena verkkokaupan tilastointimenetelmät.

Tulevaisuudessa Suomessa kaupan alan tilastointijärjestelmä vastaa ajan tarpeita, myös kehittämistyöhön.

Kehittämisehdotus 40. Kehitetään kaupan alan virallista tilastointijärjestelmää.

Johtopäätös 24.

Kaupan toimiala on merkittävä työllistäjä yhteiskunnallisesti. Viime vuosina alalta on jo hävinnyt rakennemuutoksen seurauksena työpaikkoja ja tämän kehityksen arvioidaan jatkuvan myös tulevana vuosina. Kaupan alalla työvoiman rakenteet ja osaamistarpeet ovat muuttuneet ja muuttuvat yhä voimakkaasti. Samaan aikaan, kun toimiala on uudistumassa, ala kärsii osaaajapulasta ja on tarve myös uusiin työtehtäviin. Voimakas muutoskehitys haastaa alan osaamistarpeita, koulutusta ja työllisyyttä. Jotta suomalainen kauppa menestyy myös globaalisti kasvavassa kansainvälisessä kilpailussa, vaatii toimialan sitä tukevia kehittämistoimia sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Rakennemuutoksen kokonaisvaltainen ja hallittu läpi vienti vaatii laajapohjaisista alan verkostoyhteistyötä eri asiantuntijatahojen kesken, jotta osataan vastata toimialan uudistumiseen ja kehittämiseen, myös ennakoivasti ja systemaattisesti.

Tulevaisuudessa kaupan toimialan rakennemuutoksen ja toimintaympäristömuutoksiin on pystytty vastaamaan valtion, elinkeinoelämän, oppilaitosten sekä alan yritysten ja asiantuntija toimijoiden kanssa yhdessä ja verkostomaisesti. Suomalainen kaupan toimiala on uusiutunut ja vetovoimainen, toimien myös globaaleilla markkinoilla.

Kehittämisehdotus 41. Perustetaan kaupan toimialan rakennemuutoksen neuvottelukunta, tehtävänä viedä alan rakennemuutosta eteenpäin kokonaisvaltaisesti ja päämäärätietoisesti. Neuvottelukunta tuo yhteen valtionhallinnon, elinkeinoelämän, kaupan alan yritykset ja alan asiantuntijatahot. Sen tavoitteena on kaupan toimialan alan, erityisesti työllisyyden, osaamisen ja koulutuksen kehittäminen ja eteenpäin vienti rakennemuutoksessa (kuten, työvoimatarpeen ja osaamisen ennakointi, monikanavaisen ja globaalin kaupan sekä vientiosaamisen tukeminen, oppilaitosten ja korkeakoulujen yritysyritysten kehittäminen, työssä oppimisen tukeminen). Tavoitteena on myös uuden tiedon tuottaminen sekä kaupan tulevaisuusselonteon kehittämisehdotusten eteenpäin vienti systemaattisesti, erityisenä tulokulmana elinkeinopolitiikka, globaali kauppa ja sisämarkkinat, muutosta keskeisimmin eteenpäin vievien digitalisaation, kuluttajakäyttäytymisen muutosten ja kaupan globalisoitumisen viitekehyksessä.

Neuvottelukunnan lisäarvo nykyiseen toimintamalliin on se, että neuvottelukunta tarkastelee kaupan rakennemuutosta kokonaisvaltaisesti ja koordinoitusti sekä vie toimialaa eteenpäin yhteiskunnassa kokonaisvaltaisesti laajapohjaisella verkostoyhteistyöllä. Työssä keskitytään myös tukemaan kaupan alan uudistumista, toimialan päämäärätietoista kehittämistä ja alan profiloitumista houkuttelevaksi urapoluksi myös asiantuntijoille ja erikoisosaaajille.